צז: שתי הלחם פרק אחד עשר מנחות

וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד. זרת מלי האמה וכשמדוד מאמלע הקרן זרת סביב עד השפה לישמתא דהוי אמה:

ותנן הוש של **מיקרא** ב׳. משנה היא במסכת מדות (פ״ג מ״ב): **אל** חיק האמה בגובהה. מכאן יש לקיים גירסת הספרים

וחיק האמה ואמה רוחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח [ה]חיק האמה זה יסוד אמה רוחב [ו] זה סובב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד אלו [ז] קרנות זה גב המזבח [ח] זה מזבח הזהב ר׳ מאיר סבר [ט] זהו באמה בת חמשה הא כל אמות כלים באמה בת שש ורבי יהודה סבר כזה יהו כל אמות [י] כלים קא סלקא [יא] דעתך מיסוד ועד סובב באמה בת ה׳ בגובה ומאי חיק האמה ואמה רוחב הכי קא אמר מחיק האמה ועד [יב] רוחב באמה בת חמשה גובה [יג]המזבח כמה הוי עשר אמות [יד]שית בני חמשה חמשה וארבעי בני שיתא שיתא מזבח כמה הוי חמשין וארבעה פלגיה דמזבח כמה הוי עשרים ושבעה מקרנות ועד סובב כמה הוי עשרים וארבעה כמה בציר לפלגיה דמזבח תלתא [יט]ותנן [כ]חוט של סקרא חוגרו באמצע כדי להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים אלא הא [כא] [יב]דתניא גבי עולת העוף [יג]היה עולה בכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית [כב] [מזרחית] ומולק את ראשה ממול ערפה ומבדיל [כג] ומוצה את דמה על קיר המזבח [יד]ואם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשירה הא קא יהיב [טו] עליונה למטה משני טפחים אלא חיק האמה כניסה אמה רוחב כניסה גבולה אל שפתה סביב כניסה [טז] מזבח כמה הוה ליה שיתין פלגיה דמזבח כמה הוי תלתין מקרנות ועד סובב כמה הוי כ״ד כמה בציר לפלגיה דמזבח ששה ותנן אם עשאה למטה מרגליו אפילו אמה אחת כשרה במאי אוקימתא בכניסה ומי מצית מוקמת לה בכניסה [יז]והא תנן [יח] מזבח היה שלשים ושתים על שלשים ושתים [יט]עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד נמצא שלשים על שלשים שלשים ושני [כ] טפחים הוי ותו עלה חמש וכנס אמה זהו סובב נמצא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה עשרים ושמונה וארבע טפחים הוי וכי תימא כיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה מקום [כא] קרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים ושש על עשרים ושש עשרין ושבע הוו לא דק מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים וארבע על עשרים וארבע מקום המערכה עשרים וחמשה הואי וכי תימא הכא נמי לא דק והא כתיב [כב]והאריאל שתים עשרה אורך בשתים עשרה רוחב רבוע יכול שאינו אלא שתים עשרה על שתים עשרה כשהוא אומר אל ארבעת רבעיו מלמד שבאמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח ורוח וכי תימא שית מיניהו מעיקרא באמה בת חמשה מייתי להו אם כן רווחא לה עזרה [כג]דתנן כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלשים וחמש ממזרח למערב מאה שמונים ושבע מקום דריסת רגלי ישראל אחת עשרה אמה ומקום דריסת רגלי הכהנים אחת עשרה אמה המזבח שלשים ושתים בין אולם ולמזבח עשרים ושתים אמה [כד]ההיכל מאה אמה אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת אלא חיק האמה בגובהה אמה רוחב כניסה גבולה אל שפתה סביב [כה] לא

חיק האמה. כלומר [ד]כאלו אמות אלי אומר שיהו בנות אמה: **חיק האמה.** [ה] דהיינו יסוד דעלה אמה וכנס אמה זהו יסוד. ולקמן מפרש בהי אמות קאמר לי דגובהה לי דכעיקר: **גבולה** [ו] **על שפתה סביב אלו** [ז]**הקרנות.** זרת [ח]מלי אמה דאמר דממלמעלת הלכן מודד והויא זרת לכל רוח דהיינו אמה על אמה. זרת אלי אמה: **וזה גב המזבח.** כלומר וכאמה זו יהא נמי מזבח הזהב: **ר׳ מאיר סבר זה.** מזבח הזהב דהויא כלי יהא באמה בת אמה [ט]והא שאר כלים באמה בת שש: **קס״ד מיסוד ועד סובב.** אותה אמה של גובה היסוד ואותן [יא]באמה שבין יסוד וסובב באמה בת אמה אמיץ האמה [יב] מן היסוד והיסוד בכלל ועד אמה רוחב דהיינו סובב [יג] באמה באמה בת אמה: **גובה מזבח הטולה כמה הוי עשר אמות.** כדאמרינן בזבחים בפ׳ קדשי קדשים (דף נט:) [יד]על המשכן ועל המזבח [טו] מה משכן עשר אמות אורך הקרש אף מזבח עשר אמות ומה אני מקיים שלש אמות קומתו [טז] משפת סובב עד מקום הקרנות: **שיתין.** דמן הרצפה ועד הסובב בני אמה אמה כדקאמר: **מקרנות ועד סובב.** מגובה קרנות ועד סובב הוי ד׳ אמות של ששה ששה שהם כ״ד עם שתים דעלה אמה וכנס אמה זהו יסוד ומן היסוד לסובב אמה הרי שש ומן הסובב ועד מקום הקרנות ג׳ הרי תשעה והקרן אמה הרי עשרה כדקתני לקמן: **כמה בציר.** דלא הוי סובב אלפגיה דמזבח אלא שתים עם פלגיה דמזבח למטה מן הסובב: **חוגרו.** למזבח סביב כבב: **דמים עליונים לתחתונים.** חטאת בהמה למעלה מן המזבח וחטאת העוף למטה ועולת העוף למעלה בב: וטעמא מפרש בתורת כהנים [יט] ובמס׳ זבחים [כ]: מילוי אותו בית השחיטה ושותט״ן הווידין והדם מקלח למרחוק: **למעט מרגליו.** מן הסובב: **הא קא יהיב בו׳.** כיון דפלגיה דמזבח אינו נמוך מן הסובב בד״ אלא אלשה טפחים כי עביד אמה למטה מרגליו אפילו באמה בת אמה קא יהיב עליונים שני טפחים למטה מן המזבח: **אלא.** כולה עשר אמות דגובה בה״ באמה בת ששה וכי קמני באמה בת אמה באמות לכניסה. יסוד וסובב ועוזי הקרנות קרי בו״ כניסה שכולם בתוכן ורוחב: **כגון המזבח כמה הוי.** גובהו למזבח שיתין פוסקי דהא כל אמות הגובה באמה בת ששה בד״ ולמעט מרגליו אפילו אמה אחת באמה בת אמה כשרה דהוי טפח למעלה מן המזבח: **נמצא שלשים על שלשים.** דמכלל לד ממעט אמה והיינו כ׳ בתוכן כ״ה: **נמצא כן קרן לקרן עשרים ושש עשרים ושבעה הוו.** דהכן שם אמות דלמעלה לא הוו אלא אמה בת אמה שם שם כ״ה: **מקום הילוך רגלי הכהנים אמה.** סביב לפנים מן הקרנות כשהולכין לסדר המערכה והכהנים נמצא כ״ד על כ״ד: **מקום המערכה כ״ה על כ״ה״ל.** דהא אמה דהילוך ודאי בת ששה אותי לא״ל דהא לא כתיב בקרא ומיהו כ״ה מיהא הוו: **והאריאל.** המקום המערכה שבאמצע י״ב אמה על י״ב אמה דהיינו כ״ד על כ״ד לב״ וקרא ליכא למימר לא דק: **וכי תימא מעיקרא.** כשעשו המזבח ל״ב על ל״ב לב״ ומדלד מאותן ל״ב שית אמות באמה בת אמה והיך שית לא הוו אלא אמה אמה דלמיעטיע לא הוו אלא אמה אמות דכיסוי ג׳ לכל לד באמה בת אמה דהוי אמות גדולות לא פס להו אלא כ״ו על כ״ו לד״ הוי בין קרן לקרן: **אם כן.** דמעיקרא לא הוה אמה אלא ל״פ על ל״פ רווחא לה עזרה יותר ממה שצריכו: **דתנן כל העורה.** בין אולם לה״ והיכל: **היכל קפ״ו על קל״ב.** ואם כן הוו ליה בין אולם ולמזבח כ״ג אמות אי מקום הדריסה כ״ג: לו״ **היכל מאה אמה.** עם בית קדשי הקדשים: **י״א לו״ אמה (חצר) אחורי הכפורת.** וכהכיר ישראל מרוכין בעזרה היו נמשכין מהם לשם כדאמרינן ביומא (דף כח.): **אלא חיק האמה בגובהה.** אותה אמה שמן הרצפה ועד היסוד באמה בת אמה: **ואמה רוחב כניסה.** כניסה דסובב באמה בת אמה אבל כניסה דיסוד באמה כיעוני: **גבולה** [לה] **על שפתה סביב.** [לו] דגבהו דקרן באמה בת ה׳: לח

מסורת הש״ס

בת א מ״י פ״ב מהלכות בית המקדש הל׳ ה:
בבא ב מ״י שם הלכה ז:
ל ג מ״י שם הלכה ט:
לא ד מ״י פ״ו מהלכות מעה״ק הלכה כ:
לב ה מ״י שם פ״ו הלכה ט:
לג ו מ״י פ״ב מהלכות בית המקדש הל׳ ה:
לד ז מ״י שם פ״ה הלכה יב:
לה ח מ״י שם ופ״ד הלכה ב:

תורה אור השלם

ו. וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ וְשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רֹחַב רָבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רִבְעָיו:
יחזקאל מג טז

הגהות הב״ח

(ה) גמ׳ אלא הא דתניא ג״כ יסוד סוף קופלא: (ב) שם כמיסה בגין מזבח כמה הוה: (ג) שם נמצא שלשים על שלשים וכ׳ שתים כ״ב ר״ל ל׳ על ל׳ ושל כ׳ שתים מכל צד יכן נשמוך נגי כ״ה על כ״ה ותרבע שתים מכל צד וק״ל:

שיטה מקובצת

ה) זה סובב. אמרתיו יהא נמי בת חמשה שתים. הרגמ״ה: כ) אלו הקרנות. ג) זה מזבח הזהב שלא היה לו יסוד. הרגמ״ה: ד) סבר זה הוא: ה) אמות הכלים. ו) דעתיה: ז) ועד אמה רוחב חמשה: ח) דרומית מזרחית: ט) וכבריל ומיצר: י) והיב עליונים: יא) תנן המזבח: יב) מקום הקרנות: יג) סביב גובהה: יד) האמה היינו: טו) גבולה אל: טז) זרת האחד אלו הקרנות דאמאצעית האמן: יז) ששה הס״ד ומה״ד ורבי יהודה סבר כמו דה דהיינו גב המזבח שרוא כלי יהיו האמות של כל הכלים: יח) ואותן חמש אמה שבין יסוד לסובב באמה: יט) האמה דהיינו: כ) תיבת באמה נמחק: כא) קדשים אשר על: כב) סביב הס״ד ומה״ד בין דמים עליונים לדמים תחתונים: כג) למעלה ועולת בהמה למטה: כד) אלא (א״ה שם כתוב) רק: כה) דגובה המזבח: כו) קרי נמי: כז) ששה למטה: כח) ברוחב הס״ד ומה״ד שלשים אמות ושני שתים הוי. דהא שתי אמות דאמעט בנות חמשה ניהו הס״ד ואחיב מה״ד מקום הקרנות עובי האבן תופס אמה באורך ואמה ברוחב: כט) שש הס״ד ומה״ד לא דק באותה אמה הואיל ומטפחים אתא: ל) כ״ה הוי: לא) דהאי דבבא: לב) על כ״ד וכקרא. לג) על ל״ב מדרי: לד) על כ״ו הס״ד ומה״ד אם כן תיבות הוי בין קרן לקרן נמחק: לה) חצר ובין אולם ובין היכל ובין קדשי קדשים (ביומה כו׳) ותיבות אי מקום הדריסה כ״ג נמחק: לו) ההיכל מאה אמה עם האולם והחא ובית קדשי: לז) אמה אחורי בית: לח) גבולה אל: לט) גובהה:

רבינו גרשום

חיק האמה ה) זה היסוד. אמת היסוד נמי באמה בת ה׳ דהיינו יסוד עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד: ואמה רוחב הוא הסובב. דתנן עלה חמש וכנס אמה הוא הסובב אותה אמה בת ה׳: סביב אלו הקרנות. דתנן נמי עלה שלש וכנס אמה אלו מקום הקרנות ואותה אמה בת ה׳: גב המזבח זה מזבח הזהב. שלא היה לו יסוד ולא סובב אמותיו נמי באמה של ה׳ שטחים. ר׳ מאיר (סבר לה כרבי אמר) זהו. כלומר זה יהא באמה בת ה׳ הא שאר כל הכלים כגון ארון ושלחן באמה בת ה׳: קא ס״ד דקרא דאמר באמה בת חמשה מאותן אמות דמיסוד ועד סובב קאמר ומאי חיק האמה ואמה רוחב דמשמע מאותן כלכד קאמר. הכי קאמר מחיק האמה כלומר מאותה אמה שמן הארץ ועד החיק בגובה המזבח ועד אמה רוחב דהיינו הסובב באמה בת ה׳ כל ד׳ אמות התחתונות שמן הארץ ועד הסובב באמה בת ה׳: גובה המזבח כמה הוי עשר אמות. דילפינן ליה ממזבח הזהב שהיה גבהו מ״ש שנים כארבו אף מזבח החיצון נמי וקרא דכתיב שלש אמות קומתו מסובב עד קרנות לאמר: שית כני חמשה המשה. מן הארץ ועד הסובב: וארבע. העליונים: בני שיתא שיתא מזבח כמה הוי חמשין וארבעה פלגיה דמזבח כמה הוי עשרים ושבעה מקרנות ועד סובב כמה הוי עשרים וארבעה כמה בציר לפלגיה דמזבח תלתא בעזרה היו נמשכין מהם לשם כדאמרינן ביומא (דף כח.): **אלא חיק האמה בגובהה** אותה אמה שמן הרצפה ועד היסוד באמה בת אמה: **ואמה רוחב כניסה.** כניסה דסובב באמה בת אמה אבל כניסה דיסוד באמה כיעוני: **גבולה** [לה] **על שפתה סביב.** [לו] דגבהו דקרן באמה בת ה׳: לח

אלא חיק האמה דהויא של ה׳ לא חשיב לה בגבהה אלא בכניסה וכן אמה רוחב כניסה גבולה אל שפתה כל הכניסות היו באמה בת ה׳ אבל כל עשר אמות של גובה המזבח היו של ד׳ טפחים דהוה ליה מזבח גבוה שיתין טפחים. ועד חציו ל׳ טפח. ומן הסובב ועד החוט שבחציו ד׳ טפחים דהיינו אמה משום הכי קאמר כשרה: ואם איתא דבכניסה מוקמת לה דהויא של ה׳ טפחים מ״ש כ״ש נמצאו כ׳ טפחים ובשהגיע מקום הקרנות כ״ו אמות הוי כראמר לכניסת הקרנות עלו השיורין ל״ו טפח שהן אמה. ועשרין ושבעה הויא ליה למימר: לא דק. על אותן שיורין לחשבון לצדן לאמה: כנסה דקרנות היינו כראמר כובחים עלה שלש מן המזבח ומכ״א ד׳ אבנים שכל אחת אמה על אמה ובובחה אמה המגיחן על ד׳ זויות ומן קרן ועד קרן לפנים כ״ו (טפח) (אמה) ומקום רוחב האבן היינו כנסה: ומי מצית אמרת לא דק דא דהר קתני מקום הלוך רגלי הכהנים על גבי המזבח מרחיק אמה מן דקרן לפנים עד מקום המערכה מצד זה וכן מכל צד אותה אמה הויא מקום הילוך הכהנים סביב למערכה נשתייר כ״ד על כ״ד למקום המערכה לפי חשבונו שעדיין ד׳ טפחים הויא כ״ה ואי לא דק כהך כבא במקום קרנות אלא דלא כהך כבא במקום המערכה: וכי תימא הכא קרא נמי קאמר הכי כמתניתין וקרא ליכא למימר דלא דק דתכבה הראוהל היינו המזבח שתים עשרה אמה אורך בשתים עשרה רוחב רבוע על גביו קאמר מלמד שאמצע המזבח הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח דהיינו כ״ד על כ״ד אלמא דלא מצית מוקמת ליה בכנסה פסני האמה שבעדפת: וכי תימא שית מיניהו מעיקרא ד׳ אמות התחתונות שסמוך לארץ כאורך המזבח ורוחב המזבח ג׳ אמות החיצונות שסכל צד הוי באמה בת ה׳ טפחים דהיינו שית חלת מיכן וחלת מיכן. כלומר המזבח שהוא ל״ב על ל״ב מלמטה ג׳ אמות החיצונות שסכל צד הן בת ה׳ טפח והשאר ד׳ טפח משום הכי שית מיניהו מעיקרא חלת מיכן וחלת מיכן באמה בת ה׳ לפי שני כניסות של אמה בת ה׳ הוא כונס ליסוד ולסובב ולקרנות ואם היו בו ד׳ אבנים שכל אחת אמה על אמה ובובחה אמה המגיחן על ד׳ זויות ומן קרן ועד קרן לפנים כ״ו (טפח) (אמה) ומקום רוחב האבן היינו כנסה: ומי מצית אמרת לא דק הא דהר קתני מקום הלוך רגלי הכהנים סביב למערכה נשתייר כ״ד על כ״ד למקום המערכה לפי חשבונו שעדיין ד׳ טפחים הויא כ״ה ואי לא דק כהך כבא במקום קרנות אלא דלא כהך כבא במקום המערכה: וכי תימא